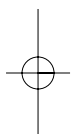

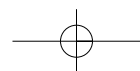
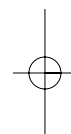
PROEMI

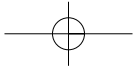
1926

S'ACABAVA LA TARDA i la claror s'agostava a mesura que el jove baixava per l'escala tallada en pedra de la cripta de la Sagrada Família. En el túnel que conduïa al soterrani ja era negra nit. Les pedres i els carreus submergits en la penombra brillaven de tant en tant degut a la tènue llum que es colava des de dalt. El so llunyà d'unes campanes trencava el silenci de forma intermitent. Semblaven campanades d'un altre món. Al fons del soterrani, una gran franja de llum que sortia del taller es projectava en un tram de l'enorme passadís. Les campanes redoblaven més i més fort quan l'home creuà el llindar.

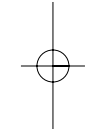
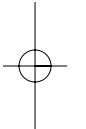
A dins, l'habitació estava pobrament il·luminada i atapeïda de motlles de guix, portaplànols i maquetes. Una estufa apa-

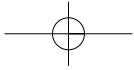
gada i un jaç completaven el mobiliari. Diversos tubs penjaven d'un suport especial de fusta. Un home bastant gran en cos de camisa i amb els cabells blancs estava picant els tubs amb un petit martell i, de tant en tant, prenia notes en un paper.

Va semblar que la interrupció del jove el disgustava.

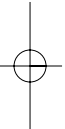
Parlaren breument. Després, el jove va fer mitja volta i va marxar pel mateix camí que havia recorregut a través de la foscor del soterrani. Al cap de poca estona, el vell va deixar anar el martellet i es va posar una jaqueta fosca i gastada. Al voltant, tot semblava fosc i gastat. Portava unes estranyes sabates de sola d'espert bastant malmeses. Avançà cap a un dels portaplànols, picant, en passar, els tubs, que campanejaren. Va agafar un plànol, el cargolà i s'encasquetà un capell d'ales girades amunt. Va agafar el plànol cargolat, empunyant amb l'altra mà un bastó de passeig. En tornar a passar per davant dels tubs penjats del suport els va fer oscil·lar amb l'ajut del bastó, apagà el llum del taller i sortí.

L'ancià va recórrer amb passa segura el laberint de galeries i passadissos i va pujar per l'escala. L'acompanyaven les notes que emetien els tubs amb un so cada cop menys intens repetint-se al lluny, de forma intermitent. Amb l'eco encara a les orelles va sortir a l'aire lliure de la tarda.

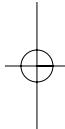

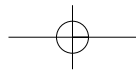
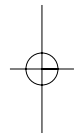
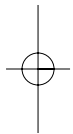
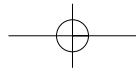
Es va allunyar per l'esplanada de la Sagrada Família, en direcció a la plaça Tetuan. Caminava absort i capbaix, i amb el bastó anava empenyent els papers que havia arrossegat la brisa. L'esplanada era pràcticament deserta. Al lluny sonava el soroll del trànsit, però a les seves orelles encara retruyien les notes metàl·liques dels tubs.

El carrer era poc transitat. A Gran Via cantonada Bailén avançava un tramvia. L'home es disposava a creuar. En les seves orelles encara retentia el so de les campanes tubulars, però ara era la campaneta del tramvia la que sonava amb insistència. Els frens van grinyolar.

El silenci que seguí fou absolut. L'home jeia a terra. La seva mà inerta encara subjectava el plànol, que s'escapà de la mà i es descarcolà mostrant un esbós de la Sagrada Família acabada.

1860

ESTAVA ESTIRAT BEN QUIET.

El sol projectava per parets i sostre les tremoloses ombres de les fulles de l'àlber, que refulgien i murmuraven en la brisa de la tarda, una mica com les franges d'aigua lluminosa o, millor dit, com les seves ombres daurades i estriades reflectint-se amb ones titil·lants en el revers del para-sol que havia vist un matí de l'estiu anterior a Reus. Tornar a l'inici del món de llum i d'ombra... Va esmunyir-se novament cap al son.

Tot era fosc llevat de l'esmoreïda llum del racó. Havia dormit durant dies o, potser, setmanes. Se sentia remot, transparent de febre. Al costat del llum se sentien murmuris. El seu pare estava parlant amb el metge. Les paraules «artritis reumatoide» arribaren a les seves orelles i, per bé que no significaven res per a ell, per com s'havien pronunciat

va entendre que volien dir alguna cosa fatídica, pròpia del món dels adults, i se sentí vagament important. «El noi està molt fràgil..., greu perill..., imperatiu que faci repòs». Al lluny es va tancar una porta. Després va adormir-se un altre cop durant una eternitat.

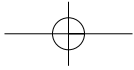
Podia estar despert? En el més profund de la nit va sentir el lament de la seva mare, però tan lluny que podia ser un somni. Era un riu de sanglots procedents d'un altre món. Tot continuava fosc i ell estava sol, però reconeixia aquella veu i no, no era un somni. La veu era massa aguda i la foscor massa gran perquè fos un somni. I novament va tornar a adormir-se, va dormir molt més del que podia imaginar.

Tornava a haver-hi mormols al racó, al costat de la porta. L'habitació estava glaçada i l'aire semblava com esmolat. Era molt de matí i el sol estenia una resplendor daurada per la paret, damunt del seu cap. El rostre del seu pare tenia un color gris. Llavors, les paraules es tornaren de sobte comprensibles i el metge va deixar caure el seu dictamen amb una claredat estranyament exagerada, com si gaudís fent-ho: «Em sap greu haver-li de dir, però la situació és extremament greu; em temo molt que no té cap possibilitat de recuperar-se». Va veure caure derrotat el cap del seu pare i la mà del metge posant-se a la seva espatlla. «De cap manera no voldria angoixar-lo, però les coses s'han de mirar com són. Seria totalment censurable per la meua part no aconsellar-li que faci

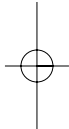
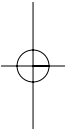
venir un capellà com més aviat millor. S'ha fet el que s'ha pogut. Ara tot és en mans de Déu».

Bé, si més no ja no és en les teves mans, vell guillat, va pensar el noi. Odiava aquell home perquè feia patir el seu pare, perquè feia plorar la seva mare i, a més, ell no volia saber res de capellans ni de funerals. Una vegada més, se submergí sense cap esforç en les profunditats del son.

Tornava a ser de dia, el seu pare martellejava al lluny a la farga i ell s'avorria més del que qualsevol criatura s'havia avorrit mai des del començament dels temps, d'això n'estava segur. Però llavors, un cop més, el somieig l'agafà desprevingut i va anar desembullant amb delicadesa el seu tedi. Tornar als orígens del món, tocar l'arrel i recuperar la plenitud. Tornar a les ombres de les fulles en el sostre, tornar a les ones aquàtiques de llum que travessen el para-sol amb enorme serenitat. Trobar l'origen. Tocar l'arrel. Com quan en Francesc va arrencar el roser de terra per ensenyar-li les arrels embolicades, allò sí que l'havia deixat bocabadat. Com l'arrel que frega l'aigua i és feliç per això, i un pot fins i tot sentir-ho. O l'arrel de l'àlber blanc a l'altra banda de la finestra i les seves fulles d'octubre a la superfície de l'aigua com cabells arrencats i flotant. El seu amic Eduard Toda deia que ell sabia per què tremolava sempre l'àlber, però Toda només tenia set anys i no podia saber-ho, la llegenda estava equivocada, no podia ser veritat. Asegurava que les

fulles tremolaven perquè Déu estava enfadat, que totes les criatures i els arbres de la creació s'inclinaven al seu davant, llevat d'aquell arbre estúpid que no ho feia. «I d'ara endavant —deia Déu en la llegenda— mai no pararàs de tremolar», i des d'aleshores l'arbre no parà d'estremir-se. Però com va poder Déu enfadar-se amb un arbre? No, l'arbre no era estúpid, la llegenda ho era. Això volia dir que també Toda havia de ser estúpid. Com podia Déu enfadar-se amb un arbre si els arbres no pequen?

1915

CLAREJAVA AL PARC GÜELL. En Martinell, jove estudiant d'arquitectura, va entrar al recinte i va pujar per l'escalinata principal. Sota el braç portava una cartera i contemplava encuriós tot allò que l'envoltava. El parc està preciós de bon matí, pensà. En Martinell va albirar la casa de Gaudí i va encaminar-s'hi amb decisió.

Un cop dins la casa, s'acostà a l'habitació que s'utilitzava com a dormitori, estudi i, de vegades, menjador. Era plena de maquetes en desordre, de llibres i de plànols. A través d'una de les finestres es dominava una àmplia vista de Barcelona. El mobiliari era modest. En Gaudí estava assegut en una cadira, llegint el diari i amb els baixos dels pantalons

recollits, perquè estava prenent un bany de peus en un gran gibrell. El diari li tapava la cara quasi per complet. Els titulars de grans lletres deien: LA BATALLA DELS DARDANELS. SUBMARINS ALEMANYNS ATAQUEN LA FLOTA ANGLESA A GAL·LÍPOLI.

—L'estudiant que ha fet cridar acaba d'arribar, senyor Gaudí.

La veu d'en Gaudí sorgí de darrere el diari.

—Esplèndid. Fes-lo passar.

L'home tombava la seixantena, vestia modestament i tenia un aspecte d'artesà. En Martinell, en veure Gaudí en ple bany de peus, va fer gest de retirar-se.

—Oh, disculpi. No sabia que... —Martinell no va acabar la frase.

—Endavant, endavant, jove. Ja he acabat. Aquests banys d'aigua freda em van molt bé. I encara és millor fregar-se els peus amb gel...

Gaudí va doblegar el diari, va treure els peus del gibrell i va començar a eixugar-se'ls. A en Martinell li cridà l'atenció com n'era de blanca la barba de l'ancià. També els cabells n'eren molt, de blancs.

—Segui, si us plau —el to d'en Gaudí era familiar i distès—. Ha llegit el diari d'ahir nit? Romanones, Maura... Maura,

Romanones... I no passem d'aquí. Aviat tornarem a les vagues.
Vostè què en pensa?

—No ho sé, senyor Gaudí —somrigué, disculpant-se—.
No m'interessa gaire la política.

—Millor per a vostè, jove —Gaudí comença a calçar-se—.
A mi, aquest vici em ve de família. El meu pare, que va
morir en aquesta mateixa casa, la darrera cosa que va pre-
guntar abans d'expirar va ser qui havien sortit de diputats.
Ha estat molt puntual... Martinell es diu, oi?

—Sí, senyor.

En Gaudí li va fer un gest perquè, finalment, s'assegués.

—L'he fet cridar perquè m'han dit que té una oïda molt
fina. És veritat?

—Això crec, senyor.

—Estic fent un experiment i em caldrà la seva ajuda.

Gaudí va treure un rellotge de butxaca i el va deixar en
una tauleta, després de consultar-lo.

—A les sis començaran a tocar les campanes de les esglé-
sies. He pres nota de les seves principals característiques i
de les distàncies que hi ha de cada temple fins aquí. I he fet
penjar una campana tubular a la Sagrada Família que farà
tres tocs consecutius cada vegada. Vol obrir la finestra? Ens

avisaran dos minuts abans de les sis i després compararem els sons.

En Martinell es posà dret i obrí la finestra. El panorama era embriagador.

—Una ciutat preciosa, no li sembla? —Gaudí parlava amb la mateixa familiaritat d'aquell qui parla de la seva pròpia casa—. Ha crescut tan de pressa! Quina talaia tan esplèndida! Des d'aquí vaig veure com es cremaven les esglésies durant la Setmana Tràgica. Va ser tràgica de debò.

Al lluny van sonar tres tocs de campana, consecutius. Es van repetir diversos cops.

—Ara! Procuri de retenir aquest so.

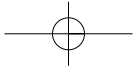
En Martinell escoltà atentament. Gaudí semblà desinteressar-se de les campanes i preguntà:

—Quin curs està estudiant?

—Ja m'he presentat a la revàlida, senyor Gaudí. Ahir vaig entregar el meu projecte i demà es reunirà el claustre de professors per qualificar. També hi he afegit un estudi sobre l'arquitectura grega...

—Oh, l'arquitectura grega! —en Gaudí mogué el cap.

—No li sembla preciosa?

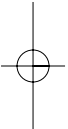

—Sí, sí... Sublim. Però als grecs els faltava el sentit del remordiment. Potser sigui això el que els falta. Però digui'm, Domènec Calzada n'és encara el bidell?

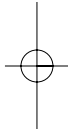
—Sí, encara... —somrigué Martinell—. Precisament li he ensenyat el meu projecte i li ha semblat bé.

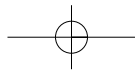
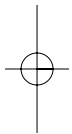
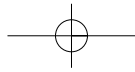
—Llavors ja pot estar tranquil. Aprovarà. Domènec Calzada no s'equivoca mai. Almenys durant els meus anys d'estudiant. De mal estudiant, perquè vaig tenir molts suspensos...

Els tres tocs sonaren de nou.

Gaudí mirà per la finestra, però ja no pensava en les campanes. Amb els ulls de dins veia el pati de l'Escola d'Arquitectura, quaranta anys enrere.

1875

AL PATI DE L'ESCOLA D'ARQUITECTURA un grup d'estudiants s'arremolinava al voltant del bidell Domènec Calzada, que provava d'arribar a la porta d'una aula que donava al pati mentre pugnava per desfer-se dels estudiants esvalotats.

—Encara no sé res, els dic! Ara vaig a buscar les actes..., si em deixen passar.

Enmig del cor de veus que protestaven hi havia un cert to de burla.

—Has vist la meva nota, Domingo? És un aprovat? Puc començar a emborratxar-me?

—Per favor, bidell estimat, per favor...

—És veritat que ens han aprovat a tots?

—Va, digui'm la meva nota. No es faci el desentès. Sé que ha vist les actes.

El bidell aconseguí arribar a la porta de l'aula, va entrar-hi i va tancar amb fermesa, contenint l'onada.

Va entrar al pati un home de mitjana edat, vestit també mitjanament i amb la barba retallada. Podia ser un artesà amb el vestit del diumenge.

—Si us plau, em podria dir si ha vingut avui l'estudiant Antoni Gaudí?

L'interpel·lat va fer una ullada circular al pati i assenyala amb el cap.

—És aquell.

Abans que pogués rebre'n les gràcies, l'estudiant va desaparèixer. En un extrem del pati, vora un banc, hi havia dos nois: en Gaudí i l'Andreu. Aquest vestia amb una elegància negligent i passejava amunt i avall per davant d'en Gaudí, que era assegut al banc, amb un diari obert. Per la roba que portava en Gaudí s'apreciava clarament que no li sobraven els diners, i també una certa indiferència pels convencionalismes.

—Que a mi tant se me'n doni, un suspens de més o de menys és natural —comentava l'Andreu—. Al cap i a la fi, no he de donar explicacions a la família, ni tampoc no penso

exercir la carrera. Però tu... No ho entenc! Tan segur estàs d'haver aprovat, aquest cop?

En Gaudí s'arronsà d'espatlles, darrere del diari, i digué:

—Fixa't en això. Castelar diu que pensa convertir-se en el paladí de Barcelona. Jo diria que aquest és un dels que parlen massa...

L'home s'havia atansat als dos nois, es dirigí a l'Andreu i li allargà la mà.

—Es vosté, Antoni Gaudí? Permeti'm que em presenti.

L'Andreu estrenyé la mà de l'home, però va fer que no amb el cap.

—En Gaudí és amic meu —digué assenyalant amb el dit cap al diari obert—. Però, de tota manera, encantat.

En Gaudí va enretirar el diari. Tenia la cara perfectament afaitada i uns cabells de color castany molt clar, gairebé ros. No va fer cap gest per saludar-lo.

—Sóc en Serrallach, mestre d'obres. De ben segur que no deu haver sentit parlar de mi, però jo sí de vostè. El meu amic, en Fontserè...

Aleshores va tornar a créixer la cridòria dels estudiants i tant en Gaudí com l'Andreu es van girar per veure què passava. El bidell Domènec Calzada estava intentant penjar les

actes en el tauler del pati, assetjat pel grup d'estudiants. L'Andreu va mirar en Gaudí expressivament.

—Ja hi vaig jo, a mirar-ho...

L'Andreu s'allunyà en direcció al grup.

En Gaudí i en Serrallach es van quedar en el mateix lloc. Aquest intentà reprendre la conversa.

—Vaig anar a veure'l a l'adreça que em va donar en Fontserè, però em van dir que ja no hi vivia.

—He canviat de pensió.

—Bé, doncs... com que en Fontserè m'ha parlat tant del seu treball al Parc de la Ciutadella, en Gaudí per aquí, en Gaudí per allà... Tinc molt bona clientela, jo. I he pensat que mentre vostè no hagi acabat la carrera, podria treballar amb mi. És clar, però, que no li podria pagar gaire...

En Serrallach va interrompre's en veure que en Gaudí no li parava esment. En Gaudí mirà de manera interrogadora l'Andreu, que tornava amb una expressió compungida.

—I doncs?

—T'ha suspès. Quin cretí!

En Gaudí mirà cap al grup d'estudiants que s'amuntegaven davant del tauler i es dirigí cap a ells sense recordar-se d'en Serrallach. Poc abans d'arribar-hi, canvià de parer i es

dirigí cap a la porta de l'aula per on havia sortit el bidell amb les actes. Es creuà amb un altre estudiant, que li cridà:

—Ep, Gaudí! Quan em tornaràs els llibres que et vaig deixar?

Però en Gaudí, sense sentir-lo, va empènyer la porta de l'aula.

En la penombra de l'aula deserta, el catedràtic que havia donat les notes desava papers en una cartera de mà, i es disposava a marxar. En sentir la porta i els passos que s'acostaven, aixecà la mirada i preguntà vagament: «Qui hi ha...?», però ningú no respongué. En Gaudí s'aproximà amb decisió a la taula del professor, que encara desava papers en la cartera un cop els havia consultat. El catedràtic va tornar a aixecar la mirada.

—Ah, és vostè, Gaudí... En què el puc servir?

—M'ha servit un suspens.

—Perdó? Ah, sí, és clar... L'he suspès. Sí, ja és ben bé això. El sorprèn?

—Sí, senyor. L'exercici que vaig presentar era bo.

—En qualificar, he tingut en compte la feina de tot el curs i la seva no sé com qualificar-la, perquè no n'hi ha hagut. No crec que el perjudiqui repetir l'assignatura...

—I creu que em beneficiarà?

Una mica molest, el catedràtic va tancar la cartera i va agafar el barret, decidit, finalment, a marxar. L'home s'acostà a la porta i en Gaudí li va seguir els passos. El catedràtic s'aturà i va girar-se cap a ell.

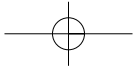
—Miri, Gaudí, potser és capaç de fer, en una nit, el treball que a un altre li costaria uns quants dies... I, sens dubte, té idees que de ben segur li semblen revolucionàries i genials, però això és una escola d'arquitectura, un centre docent, i no pas una escola de genis. No vulgui ser tan original i posi més aplicació en la seva feina...

El catedràtic es va dirigir a la porta i va agafar el pom.

—A més, això que el seu exercici és bo..., no n'estigui tan segur.

En considerar que l'assumpte havia acabat, el catedràtic obrí la porta i sortí al pati. En Gaudí, reaccionant, va sortir corrent darrere seu i es col·locà a la seva alçada enmig del pati.

—Això sí que no! El meu exercici és bo i vostè ho hauria de saber —en Gaudí s'anava enfilant—. Sé que li molesta que no faci les juntes normals a les corbes dels arcs; i li molesta perquè vostè desconeix l'estereotomia de l'Edat Mitjana, època en què es van fer les primeres filades dels arcs horitzontals. Vostè només sap el que ha

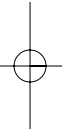

estudiat en els llibres francesos. No sap que la corba de pressions ha de formar amb les juntes un angle més petit que el de...

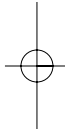
El catedràtic, que s'havia aturat, mirà en Gaudí amb ironia.

—En canvi, vostè, ho sap tot. Vostè, Gaudí, domina l'arquitectura.

L'Andreu, des d'una distància prudencial, seguia la discussió fent senyals a en Gaudí perquè callés.

—Encara no la domino, però l'entenc. Tinc temperament plàstic, sé veure l'espai. I sap per què? Perquè el meu pare és calderer, i el meu avi patern també ho va ser, i el meu avi matern, i el pare del meu avi. Tinc set avantpassats calderers, gent acostumada a calcular l'espai. Però vostè només té memòria del temps, no de l'espai. Té el títol d'arquitecte, però en el fons és un músic...

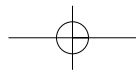

El catedràtic va fer mitja volta i es va dirigir cap a la porta del pati que donava al carrer, congestionat.

—No tinc per què donar-li explicacions. L'he suspès i prou.

En Gaudí vacil·là un moment, però en veure'l creuar la porta va cridar-li sense poder-se contenir:

—Un músic! Això és el que és! I acabarà cantant òpera!

Però les darreres paraules d'en Gaudí van quedar ofegades pel cop de porta del catedràtic. En Gaudí començà a caminar furiosament darrere seu.

L'Andreu va mirar en Serrallach i s'arronsà d'espatlles com dient: «Quan es posa així és inútil...».

En Serrallach mogué el cap, dissimulant, amb prou feines, un somriure.

